

นโยบายการศึกษาไทยมุ่งรับใช้ใครกันแน่

.....ระพี สาคริก

การกล่าวกันว่า เราจะต้องปรับรูปแบบและมุ่งทิศทางในการพัฒนาการศึกษาไปสู่ความสอดคล้องต้องกันกับความต้องการของตลาดในอนาคต ดูจะเป็นวัฒนธรรมที่ยังรากเหง้าความเชื่อและความเคยชินลงไปสู่ส่วนลึกของกลุ่มบุคคลผู้เข้าไปมีตำแหน่งและครองอำนาจในการบริหารระดับต่าง ๆ ของประเทศไทยไปเสียแล้ว เนื่องจากทุกยุคทุกสมัยในช่วงที่ผ่านมา จะมีการสะท้อนการพูดการเขียนตามกระแสดังกล่าวนั้นเรื่อย ๆ อย่างปราศจากการปรับแนวคิดและทิศทางแต่อย่างใด

แต่ทุกสิ่งทุกอย่าง มันก็มีการเปลี่ยนแปลงกลับไปกลับมา เสมือนลักษณะและกระแสคลื่น ซึ่งเมื่อมีการเกิดขึ้นก็ย่อมมีการยุบตัวเองไปเป็นธรรมดา ดังนั้น ในเมื่อได้รับฟังการกล่าวมาแล้วนาน ๆ ก็ย่อมรู้สึกเบื่อเบื่อใจ และแล้วก็เปลี่ยนมา เป็นภาวะที่ทำให้ต้องขบคิด เพราะในขณะที่สังคมไทยกำลังมุ่งแก้ปัญหาต่างๆ ประการที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งหลายคนเริ่มรู้สึกว่า ภาวะต่างๆ ที่พึงปรารถนา มีแนวโน้มที่ทรุดลงไปเรื่อย ๆ หากแนวคิดในการพัฒนาการศึกษา ยังคงเอาแต่ตามกระแสเก่าไปเรื่อย ๆ ก็คงลือโอกาสในการรับใช้สังคมลงไปและไม่อาจถึงเป้าหมายที่แท้จริง

ข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งในช่วงเช้าวันหนึ่ง กลาง ๆ เดือนกันยายนที่ผ่านมา ปรากฏข้อความที่น่าสนใจ ผมขอคัดลอกเอาความมากล่าวดังนี้คือ "ชาติชายด้ยการศึกษาและ ให้เลิกข้าราชการนิยมิตร" ซึ่งปัญหานี้ ดูเหมือนเราได้มีการพูดกันอย่างกว้างขวางในแวดวงที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามานานมากแล้วว่า การศึกษาของเรา ยังสนองผลให้คนที่มุ่งเรียน ทะเกียกตะกายไปเน้นอยู่กับการเอาประกาศนียบัตรและปริญญาที่เป็นแผ่นกระดาษรวมทั้งเลือกครู ไม่ไ้มุ่งแสวงหาความรู้ที่แท้จริง และผลอีกด้านหนึ่งก็คือ ทำให้คนละจากการรุกรากเหง้าของตนเอง

เมื่อผู้นำประเทศปรารถนาออกมา จึงน่าจะมีส่วนช่วยเสริมพลังในการดึงให้คนในแวดวงการศึกษาที่ยังไม่สนใจต้องนำไปคิด ส่วนผู้ที่ให้ความสนใจอยู่แล้ว ก็จะมีกำลังใจกันขึ้นมาบ้าง

แต่เมื่ออ่านรายละเอียดซึ่งหนังสือพิมพ์รายงานไว้ในสาระ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความตอนทีกล่าวว่า "รู้สึกเชิงระบบการศึกษาของไทยที่ไม่สนองตอบความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะการพัฒนาการอุตสาหกรรม" และต่อท้ายต่อไปอีกว่า เกี่ยวกับการพูดเจาะจะน้ำมัน ถึงกับต้องไปขอให้นักเรียนนายร้อย จปร. เลิกเป็นทหารแล้วออกมาทำ

เมื่อวันอาทิตย์ที่ 10 ตุลาคม 2531 รัฐมนตรีซึ่งคุณแลรับผิดชอบต่อสภาการศึกษาของชาติ ก็ออกมากล่าวในรายการสนทนาปัญหาบ้านเมืองทางสถานีโทรทัศน์ในแนวทางเดียวกัน จึงน่าจะถือได้ว่า ในทางปฏิบัติ คงจะเป็นนโยบายระดับชาติ ที่มุ่งวิถึทางในการผลิตคนออกมารับใช้กลุ่มบุคคลผู้มีโอกาสและมีทุนรอน ซึ่งในปัจจุบัน เราเห็นกันได้เด่นชัดกว่า มีการเพิ่มอหิพหิต่างบนหนักมากยิ่งขึ้น แล้วยังเห็นสายโยงใยซึ่งเชื่อมโยงออกไปสู่พื้นฐานในชุมชนต่างชาติ จึงน่าจะกล่าวได้ว่า พันธินที่น่าจะได้รับการพัฒนาไปสู่ความเป็นไทยอย่างมีรากเหง้าที่แท้จริง จะเลื่อนลงไปเรื่อย ๆ และเร็วยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

ก่อนอื่น คงจะต้องถามว่า "เราได้เงินจากใครมาใช้จ่ายในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ" และในขณะนี้ "ระบบสังคมและเศรษฐกิจไทยตกเป็นทาสรับใช้ใคร" กับ "เขาเหล่านั้นอยู่ในสถานการณ์อย่างไรภายในกระแสการเปลี่ยนแปลง"

เราหวังว่า แต่ละคนผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยหน้าที่ คงจะนำคำถามทั้งสามข้อดังกล่าว ไปพิจารณาและหาคำตอบได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม หากแต่ละคนปลอดจากการคำนึงถึงผลประโยชน์บนฐานอารมณ์ตนเองพอสมควร น่าจะรู้ได้ว่า ระบบเศรษฐกิจและชีวิตไทยในปัจจุบัน ได้กำหนดให้คนไทยอยู่ในฐานะที่ได้หรือเสียเปรียบสักข้างใดข้างไหน

การศึกษาซึ่งได้รับงบประมาณจากภาษีอากรของคนไทยทั้งชาตินั้น ควรจะอยู่ในภาวะที่ทำให้ชีวิตไทยแต่ละคนซึ่งมีการสืบทอดไปสู่ลูกหลานเป็นความหวัง ต้องเปลี่ยนไปสู่ "ความเป็นทาสรับใช้" กว้างขวางยิ่งขึ้น จนถึงจุด "หมกมุ่น" ในวันหนึ่งข้างหน้า เช่นนั้นหรือ ดังเช่นคำคมที่ปรากฏอยู่ในสาระของนโยบายด้วยตัวของมันเองอย่างชัดเจน "เพียงเพื่อสนองตอบตลาดแรงงาน" ซึ่งมีกลุ่มคนดังกล่าวเป็นฝ่ายอยู่เหนือ

แทนที่จะมีการมุ่งวิถีการคิดและการพัฒนาไปสู่ "ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยคุณภาพชีวิตที่แท้จริง" โดยหวังผลการพัฒนาการศึกษาให้ "ประชาชนสามารถคิดได้อย่างอิสระ" เพื่อหวังความสามารถในการคิดริเริ่มงานรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลายด้วยตนเอง และเมื่อกล่าวถึงคุณภาพชีวิต ก็คงไม่ได้หมายความว่าต้องมีสุราดี ๆ คีฬา มีตู้เย็นและรถยนต์ราคาแพง ๆ ใช้ แต่ภายใต้ชีวิตกลับมีหนี้สินล้นพ้นตัวทั้งระดับบุคคล ครอบครัว และระดับชาติ

ประชาชนไทยทุกคน น่าจะหวังที่จะได้เห็นการศึกษาซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยชีวิตและหยาดเหงื่อของทุกคน ได้รับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจากระบบซึ่งเคยตอบสนองแก่คนกลุ่มน้อย และก็เป็นกลุ่มที่สนองตอบผลประโยชน์แก่คนต่างชาติต่างแผ่นดิน มาสู่การสนองตอบแก่คนไทยกลุ่มใหญ่และมาสู่ความลึกซึ้งยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

การนำผลการพัฒนาคนไปสู่ "ภาวะยึดติดอยู่กับรูปแบบแรงงาน" โดยหลักพุทธธรรม เราก็น่าจะทราบได้ว่า รูปแบบนั้นเป็นผลจากการผลิตหรือการกำหนด ย่อมอยู่บนฐานของสังขรณ์ที่มีแต่การเปลี่ยนแปลง หากคนทั่วไปมีการยึดติด คนกลุ่มที่ถือหลังผลิต ย่อมอยู่ในฐานะได้เปรียบ เพราะเป็นฝ่ายกุมอำนาจของการเปลี่ยนแปลงไว้ในมือ ทำให้ฝ่ายที่ยึดติดต้องตกเป็นทาส หากสามารถเปลี่ยนแปลงได้เร็วเกินกว่าอัตราการเรียนรู้เท่าทัน ย่อมทำให้ฝ่ายที่ถืออำนาจ เป็นนายคุมทาสได้ตลอดไป

เรากล่าวกันว่า วิชาการเป็นพื้นฐานของการพัฒนาความเจริญให้แก่สังคม จึงได้มีการนำเอาภาษีจากประชาชนมาใช้พัฒนาการศึกษาเป็นจำนวนมากเพื่อพัฒนาคนให้เป็นนักวิชาการ แต่ในภาวะปัจจุบัน หากมองให้ลึกเราจะพบว่า สังคมไทยยังคงมีการสูญเสียวิชาการอย่างกว้างขวางทั้งสองด้าน

ด้านหนึ่งคือ การสูญเสียที่คนผู้เป็นผลผลิตจากวิชาการเอง โดยเหตุที่ยังมีคนผู้ผ่านการศึกษามาแล้วเป็นจำนวนมาก คิดและมองปัญหาตลอดจนมุ่งแก้ไขอย่าง "มุ่งตามกระแสการสร้างปัญหา" หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ "คิดอย่างหันหลังให้แก่ทิศทางที่มุ่งแก้ปัญหาที่พื้นฐานจริง ๆ"

กับอีกด้านหนึ่ง คือคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งก็เป็นผู้ผ่านการศึกษามาแล้วด้วยกัน แต่สามารถมองปัญหาได้ด้วยทัศน
ทางที่ "ทวนกระแส" และเห็นภาพปัญหาที่แท้จริง แต่ขาดการสนใจและยอมรับจากศูนย์อำนาจซึ่งมีฐานอยู่กับ
ค่านักวาง และมีอิทธิพลกำหนดการ เปลี่ยนแปลง

ทิศทางของกระแสการ เปลี่ยนแปลงจึงยังคงมุ่งสู่การ สร้างปัญหาในอนาคต ซึ่งนับวันจะยิ่งรุนแรงยิ่งขึ้นไป
เป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม แต่ละคนที่มีชีวิตอยู่และมีการประกอบกรงาน จำเป็นต้องอยู่อย่างมีความหวัง

จึงใคร่จะขอฝากเป็นแง่คิดไว้ว่า ความหวังของแต่ละคนจะมั่นคงอยู่ได้ ไม่ควรมีการนำเอาไปผูกพันไว้
กับเงื่อนไขว่า เราจะต้องได้เห็นผลประจักษ์แก่ตนเองไม่ว่าในรูปแบบใด หากควรมุ่งไปยังสิ่งซึ่งน่าจะเป็น
พื้นฐานที่แท้จริง นั่นคือ "ความหวังที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้และความเชื่อมั่นในสังขารม" นั่นเอง

หากบุคคลใดกล่าววว่า "มันยาก" หรือ "ทำไม่ได้" นั่นก็คือคำสารภาพที่ตีความได้ว่า "มีการปฏิเสธความ
รับผิดชอบโดยหน้าที่ที่แท้จริงของตนเอง" ซึ่งบุคคลประเภทนี้ จะมีชีวิตอยู่อย่าง มองไม่เห็นคุณค่าที่แท้จริงของ
ชีวิตตนเอง.